

NASREDDİN HOCA FIKRALARINDA CİMRİLİK ALGISI

Kadriye TÜRKAN*

Öz: Toplum tarafından boş karşılanmayan ve sevilmeyen bir kişilik özelliği olarak cimrilik, sözlü nesir anlatılardan fikranın kısa ve yoğun anlatı dinamiği içerisinde mizahi dille ele alınır. Bu çerçevede sınırları aşan tanınırlığı ile Türk kültür tarihinin efsanevi figürü ve fikra tipi Nasreddin Hoca, güldürürken düşündürülen zaman zaman kara mizah ürünü hikayeleriyle toplumsal sorunlara parmak basan önemli bir halk bilgesidir. Nasreddin Hoca hikayelerinde toplumu ilgilendiren hemen her konu ve karakter fikranın tezadı ön plana çıkaran yapısı, tez ve antitez birlikteliği ile yansıtılır. Bu bağlamda Hoca'nın sevmediği karakter özelliklerinden biri olarak cimriler de onun hikayelerinde çeşitli vesilelerle anılır ve Nasreddin Hoca'nın eleştirel dilinden payına düşeni alır.

Çalışmada, Nasreddin Hoca hikayeleri cimri, basis ve pinti kelimeleri dükkate alınarak gözden geçirilmiş, cimrilik konulu hikayeler ele alınarak incelenmiş ve verdiği mesajlar üzerinden ilgili metinlere yer verilmek suretiyle değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fikra, Nasreddin Hoca, cimrilik, cimri, mizah.

The perception of Stinginess in Nasreddin Hodja Anecdotes

Abstract: Stinginess, as a personality trait that is not welcomed and not liked by the society, is handled with humorous language within the short and intense narrative dynamic of the anecdote which is one of the oral prose narratives. In this context, Nasreddin Hodja, the legendary figure and anecdote type of Turkish cultural history, with his cross-border recognition is an important public sage who sometimes touches social problems with his anecdotes made of black humor that make people laugh while making them think. In Nasreddin Hodja anecdotes, almost every subject and personality trait that concerns the society are reflected with the structure of the anecdote that brings the contradiction to the fore and with the unity of thesis and antithesis. In this context, as one of the character traits that Hodja does not like, stingy people are also mentioned in his anecdotes on various occasions and they take their share from Nasreddin Hodja's critical language.

In the study, Nasreddin Hodja anecdotes were reviewed by taking the words cimri 'parsimonious', basis 'miser' and pinti 'stingy' into consideration, the anecdotes about stinginess were evaluated by including the relevant texts over the messages they gave.

Keywords: Anecdote, Nasreddin Hodja, stinginess, stingy, humor.

Giriş

Edebiyat, insan ve insana ait her şeyi ele alıp işleyen sınırsız bir araştırma alanı ve sanat dalıdır. Dolayısıyla edebi yaratmalarda bireyin zihin ve duygu dünyası, yaşayış ve davranış biçimi, olumlu ve olumsuz taraflarıyla birlikte ele alınarak betimlenmiş, bu vasıtayla daha erdemli bir toplum oluşturma amacına ulaşmak hedeflenmiştir. Nitekim insanların sosyal ahlak ilkelerine uygun ya da tam tersi belli davranış biçimleri edinmesi psikolojik ve ekonomik kaygılar sonucudur. Bu çerçevede tutumlu, cömert ve cimri olmak üzere üç tip insandan bahsetmek mümkündür.

Ünlü psikolog A. Adler, bugün yaşayan herkeste ufak çapta da olsa cimriliğe rastlanabileceği üzerinde durur. *İnsanı Tanıma Sanatı*'nda cimrilik için bir başlık açmış

* Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (TÜRKİYE), E-posta: ktturkan@gmail.com / ORCID ID: 0000-0002- 0383-1964.

açgözlülük, kendini beğenmişlik ve hasetle ilişkilendirdiği cimrilik konusunda şöyle demektedir:

Hasetlikle yakın bir akrabalığı bulunan, çokluk buna bağlı olarak görülen bir karakter özelliği de cimriliktir. Cimrilik deyince yalnız para toplayıp biriktirmekten oluşan dar anlamda bir cimriliği değil, genel anlamda bir cimriliği anlıyoruz. Böyle bir cimriliğin de başlıca dışavurum biçimi, cimri kimsenin başka birini sevindirmeye bir türlü yanaşmaması, yani tümüyle topluma ya da toplumun bireyelerine karşı yakınlık göstermekte cimriliğe kaçması, çevresine bir duvar öreerek kendisine ait sözde o değerli hazineleri güven altına almak istemesidir. Buradan da cimriliğin, bir yandan da aç gözlülük ve kendini beğenmişlik, öte yandan hasetle yakından ilişkili olduğu kolaycacık görülür. Bütün bu saydığımız karakter özelliklerinin bir insanda aynı zamanda var olacağını söylesek, pek aşırılığa kaçmış sayılmayız. Dolayısıyla, ilgili özelliklerden birini bir insanda saptayan kimse aynı insanda sözü geçen karakter özelliklerinin de varlığını ileri sürüyorsa, bunu asla bir kehanet gibi karşılamamak gerekir (Adler, 2006: 232-233).

Cimrilik konulu müstakil çalışma sayısı sınırlı olsa da din, ahlâk, edebiyat, mizah vb. eserlerde cimri karakterine genişçe yer verilmektedir. Bu bağlamda Batı edebiyatında Moliere'nin *Cimri* (L'avare) isimli yapıtı, dünya edebiyatında bilinen ve pek çok dile çevrilmiş bir eserdir. Doğu edebiyatında ise Câhız'ın *Kitâbü'l Buhalâ* isimli eseri, cimrilik konusunu ele alıp tahlil eden tanınmış bir diğer yapıttır.

Cimrilik ve cimri, toplumsal çerçevede kültüre, sanata ve edebiyata malzeme oluştururken tahkiyeye dayalı türlerden biri olan ve yaratıldığı toplumun sosyo-kültürel ortamında biçimlenen fıkralarda gülme unsurunu oluşturan ve sıklıkla karşılaşılan bir karakter özelliği ve insan tipidir. “Tarih boyunca ahlâkî bozukluklar da insanları güldüren sabit konulardan biri olmuştur. Cimri, yalancı, sarhoş, tembel, dedikoducu, korkak ve iki yüzlü karakterler hep komik karakterler olmuştur” (Morreall, 1997: 95-96).

Çalışmada, Nasreddin Hoca fıkraları doğrudan cimri, hasis ve pinti kelimelerinin geçtiği fıkralar dikkate alınarak taranmış, bu bağlamda fıkralarda cimrilikle ilgili mesajlar tespit edilip üzerinde durularak değerlendirilmiş ve ilgili metinlere yer verilmiştir.

1. Nasreddin Hoca Fıkraları Üzerine

Türk kültür tarihinin en önemli figürlerinden biri ve ünü sınırları aşan bir fıkra tipi olan Nasreddin Hoca, eşsiz zekâsı hem güldüren hem düşündürülen bir halk adamı vasfıyla toplumdaki yanlışlık ve eksiklikleri fıkralarda eğlenceli bir dille hicveder. Hoca fıkralarının güldürücü, düşündürücü, eğlendirici, eğitici ve şaşırtıcılığı çok yönlü bir mizah ürünü olmalarındandır¹.

Bugün sözlü kültürde ve kitaplarda Nasreddin Hoca'ya atfedilen yüzlerce fıkra mevcuttur. Başka tiplere ait fıkralar da zaman içerisinde Nasreddin Hoca'ya bağlanarak anlatılmaya başlanmış ve Hoca'ya ait fıkra sayısı gün geçtikçe artmış ve artmaya devam etmektedir. K. Ertop, bu durumu “Halk, değişik kaynaklı fıkraları Hoca'ya bağlarken ancak onun kişiliğiyle bağdaşanları seçmektedir. Bağdaşmayanlar eninde sonunda yama

---

¹ Nasreddin Hoca; farklı siyasi, fiziki ve sosyal coğrafyalarda yaşayan Türk devlet ve topluluklarının tarihten gelen doğal kültürel ortaklıklarını ortaya koyan geçmişin bilinen ve bilinmeyen dönemlerinde aynı tarihi, kültürü paylaşmış insanların farklı zaman ve mekânlardaki ortak duygu, düşünce ve zevkini yansıtan, Türk dünyasındaki kültürel değerlerin ve birliğin yaşatılmasını sağlayan adeta efsanevi kişiliğe sahip milli kahramandır” (Öğüt Eker, 2014: 120).

yama düşüp ayıklanır. Bağdaşanlar ise fıkra topluluğunu günden güne zenginleştirirler” (Tokmakçioğlu, 1991: 10) şeklinde açıklamaktadır.

Nasreddin Hoca fıkralarında başta Hoca'nın karısı, kızı, oğlu, kaynanası olmak üzere farklı sosyal çevrelerden ve farklı karakter özelliklerine sahip pek çok insan yer alır. Hatta Nasreddin Hoca'nın bazen çağdaş olmadığı insanlarla bu fıkralarda bir araya getirildiği de gözlenmektedir². Bu kişilerle olan ilişkileri ve yaşadığı olaylar onun kişilik özelliklerini ortaya koyar.

2. Fıkralarda Cimrilik Söylemleri

Nasreddin Hoca fıkraları, toplumun karşılaştığı bir sorun veya sıkıntıyı hal yolunda takip ettiği yolu ve geliştirdiği yöntemleri ortaya koyan müstesna örneklerdir. Her fıkroda Türk toplumunun hayata bakış açısı, davranış kalıpları ve psikolojisi, estetik bir perspektifle anlatmaya yansımaktadır. D. Yıldırım, bu minvalde Türk fıkralarının konuları için “Cemiyet hayatında ortaya çıkan zıtlıklar, düşünce ve davranış farklarından doğan çatışmalar” ile “İçtimai, iktisadi, siyasi görüş ayrılıklarından doğan çatışmalar; aile terbiye, hukuk, yardımlaşma ve beşerî kusurlarla ilgili meseleler” (Yıldırım, 1999: 39) tespitinde bulunmuştur.

Ferdi veya toplumsal aksaklıklar, sosyal kargaşa ve düzensizlik fıkralara mizahi çerçevede yansiyarak gülme unsurunu teşkil eder. İnsan ve insan ilişkileri çerçevesinde şekillenen fıkralarda insanoğlunun zaafı, hataları, gülünç tarafları, sakarlıkları önemli yer tutar. Böylece kişinin yaptığı hatanın farkına varması ve ders alması hedeflenir. Hoca fıkraları, nükte ile birlikte kara mizahi, hiciv ve ironiyi de bünyesinde barındırmaktadır.

Nasreddin Hoca fıkralarında saygı sınırlarını aşmadan ortaya konan eleştiride, halktan biri olan Hoca ile birlikte çeşitli insan tipleri ve gerçek hayat sahnelerine yer verilmektedir. “Cimri satıcı, rüşvet yiyen kadı, arsız çocuk, döğüşken çehreli Timur, huysuz kaynana, vb. gibi pek çok insan tipi, günlük hayatta hepimizin dilinin yandığı ardından söylendiği kişiler olup Nasreddin Hoca'nın gözüyle, kısa fakat yoğun anlatımlı fıkralar içerisinde varlığını sürdürür” (Şenocak, 2017: 156).

Cimrilğin konu edildiği fıkralarda olay, “her şey zıddıyla kaimdir” felsefesine uygun olarak iki zihniyet ve davranışı temsil eden kişiler arasında cereyan etmektedir. D. Zohar zıtlığı, “Parçacıklar ve benlikler vardır” hepimiz aynı değiliz, aynı olsaydık hem bizim hem de doğanın kafası karışır. Bu ikiye bölünmüş ve hala anlamlı bir benlik olgusudur (Zohar, 2007: 127) şeklinde yorumlamaktadır. Bu durum, Nasreddin Hoca fıkralarında Hoca ve fıkralarda karşılaşılan diğer insanlar ya da “ben” ve benin zıddı “ötekiler” olarak da değerlendirilebilir. “Nasreddin Hoca'nın fıkrasında da uygun olay halkalarıyla yapılan bir girişten sonra asıl söylenecek olan mesaj sona saklanmıştır. Fıkra, sürekli çatışan iki kişinin öyküsüyle başlar” (Şenocak, 2017: 162).

Nitekim cimrilğin, cömertlikte birlikte ele alınması cimri ve cömerdin karşı kaşıya getirilmesi, fıkranın ben ve öteki üzerinden zıtlıktan³ beslenen yapısına son derece

² Birçok fıkralar, onu, Timürleng'le çağdaş göstermede. Bir halk rivayeti de X. yüzyılın meşhur süfilerinden olup Bağdat'ta asılan Huseyn ibn-i Mansûr-al-Hallâc ve XV. yüzyılın ilk senelerinde Halep'te, derisi yüzülmek suretiyle öldürülen Seyyid Nesîmî ile arkadaş saymada (Gölpınarlı, 1996: 9).

³ Hoca, birçok kez mizah için “zıtlık” kavramından büyük bir ustalıkla yararlanmış, bu işin üstesinden de sağlam bir diyalektik kurarak gelmiştir (Tokmakçioğlu, 1991: 72).

uygundur. Cömert karakter fıkralarda Nasreddin Hoca ile temsil edilir⁴. “Nasreddin Hoca'nın gönlü geniş, eli boldur. Elinde avucunda ne varsa ikram etmeyi, paylaşmayı sever” (Şenocak, 2017: 162).

Cimri ise fıkralarda Hoca'nın eşi, komşusu, tanıdık, kadı, subaşı, tüccar vb. gibi toplumun hemen her kesiminden insanın kişilik özelliğidir. Bu olumsuz karakterin, toplumun her kesiminden ve cinsiyetten insanda farklı şekil ve boyutlarda gözlemlendiği fıkralar aracılığıyla aktarılmakta ve Hoca hiç sevmediği cimrilerle farklı hayat sahnelerinde sık sık karşı karşıya gelirken gerektiğinde onlara hadlerini bildirmekten, alay etmekten de geri durmamaktadır. Nasreddin Hoca, toplumun sözcülüğünü üstlenen bir kahraman ve fıkra tipi olarak fıkralarda karşı karşıya kaldığı olumsuz insan tipleriyle girdiği söz düellosunu iyilik, doğruluk ve aklın gücünü arkasına alarak daima kazanmaktadır.

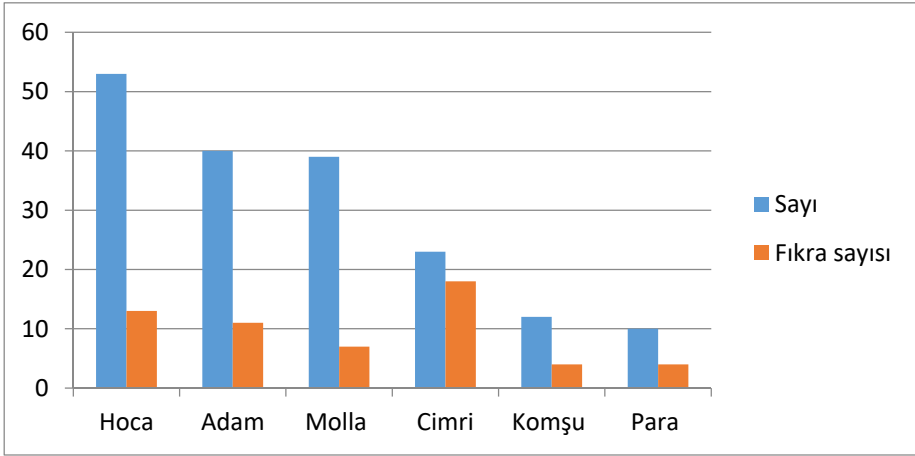
Tablo: Cimrilik Konulu Nasreddin Hoca Fıkralarının Kelime Analizi

<i>Fıkra Numarası</i>	<i>Fıkroda geçen cimrilik algısı ile ilgili önemli kelimeler</i>	<i>Benzetmeler</i>	<i>Bahsedilen hayvan</i>	<i>Kelime sayısı</i>
Latife 1	Hasis, para, vicdansız	-	-	23
Latife 2	Munis, şaklaban, güzel, kurnaz, cimri, semiz, uzun, yumuşak	Kar, ipek	Kuzu, hayvan, kurt, tiftik keçisi, keçi, deve, kedi, fil	234
Latife 3	Hasis, ince, hafif	-	Tavşan, geyik, karınca, tazi, koyun, köpek, av köpeği, dağ keçisi	76
Latife 4	Tuz, ekmek, dilenci, yalan şaka	-	-	101
Latife 5	Muziplik, hasis, bed-ahlak, titiz	-	Kaz	96
Kösenin Sakalı Bitmez	Zengin, cimri, köse, sakal			48
Hoca'nın Rüyası	Cimri, kavga, kadı		Koyun	213
Cömert ve Cimri	Cömert, para, cimri	Dağ, vadi, yağmur	-	40
Tanrı Ne Verdiyse	Cimri, sofrası, kuru soğan, somun ekmek, sıcak yemek, buğday.	-	-	67
Latife 10	Zengin, bal, kadı, akçe, yalan	-	-	181
Latife 11	Cimri, molla, para	-	-	52
Latife 12	Molla, zengin, cimri	-	-	144
Muhabbet	Cimri, tüccar, molla	-	-	57
Belki Elime Bir Şey Geçer	Molla, cimri, çay, tencere, hamur, peştamal	-	-	79
Korkarım O Beni Boğar	Cimri, şakacı, Molla, kendir ipi, çay, küçük, ikram			129
Latife 16	Zengin, cimri, para, Pazar		Akrep, kene	123

⁴ Bir hikâyede Hoca hasis (cimri) gösteriliyorsa, o hikâye de gerçek Nasrettin hikâyesi olamaz, çünkü gerçek Nasrettin hikâyeleri hasisliği yerer (Kurgan, 1996: 76).

Hiçbir Şey	Cimri, nevale, yemek, gizli			43
Boş Sözcükler	Kahvaltı, molla, cimri, sofrası			51
Latife 19	Cimri, lokma, yemek			54
Mutfak, Karı ve Gurbet	Mutfak, küp, cimri	-	-	46
İçi Yanan	Çömlek, bal, yağ, ekmek, cimri	-	-	38
Latife 22	Cimri, el	-	-	121

Grafik: Cimrilik Konulu Nasrettin Hoca Fıkralarına Yönelik Kelime Frekansı⁵

2.1. Allah kimseyi cimriye muhtaç etmesin

Nasreddin Hoca, cimrilerle karşı karşıya geldiği fıkralarda cimrilikten hazzetmediğini, cimrinin sorusu üzerine para için “İnsan birtakım vicdansız, *hasis* (cimri) adamlara muhtaç etmediği için sevsem de yeri var” (Arslan-Paçacıoğlu, 1996: 86) şeklindeki cevabıyla cimrinin maddeye olan düşkünlüğünü ön plana çıkararak ortaya koymaktadır.

Ana Çerçeve	Yorum
Latife 1: <i>Hasisin</i> (cimrinin) biri Hoca merhuma, “Parayı sen de mi seviyorsun?” deyince,	“İnsan birtakım vicdansız, <i>hasis</i> (cimri) adamlara muhtaç etmediği için sevsem de yeri var” demiştir (Arslan-Paçacıoğlu, 1996: 86).

⁵ Çalışmada incelenen 22 fıkra değerlendirildiğinde “Hoca” kelimesinin 53 kez tekrarlandığı ve 13 fıkra içerisinde geçtiği, “adam” kelimesinin 40 kez tekrarlandığı ve 11 fıkroda geçtiği görülmektedir. Bunun yanında “molla” kelimesi 7 fıkroda 39 kez kullanılmıştır. “cimri” 18 fıkroda geçerken 2 fıkroda da aynı anlama gelen *hasis* kelimesi kullanılmıştır. Cimri kelimesinin 22 fıkroda tekrarlanma sayısı 23’tür. Söz konusu fıkralarda “komşu” kelimesi 12, “para” kelimesi 10 kez tekrarlandığı ve her iki kelimenin de 4 fıkroda yer aldığı tespit edilmiştir.

2.2. Cimrinin evinde her türlü canlı cimrilikten nasibini alır

Hoca, cimrilerle birlikte anıldığı hemen her fıkrada cimrinin evine giren ona ait her şeyin cimrilikten etkileneceğini hazır cevaplığını ironi ile harmanlayarak cimriliğe eleştirel bir dille göndermede bulunmak suretiyle vurgulamaktadır.

Ana Çerçeve	Yorum
<p>Latife 3: Gayet <i>hasis</i> (cimri) olan subaşı bir aralık Hoca'ya, "Efendi, senin ava merakın var, avcılarla görüşürsün. Bana tavşan kulaklı, geyik bacaklı, karınca belli bir tazı ısmarla" demiş. Hoca bir müddet sonra merkep gibi bir koyun köpeğinin boğazına bir kendir takıp getirmiş. Subaşı, "Bu nedir?" diye sorunca Hoca, "Av köpeği ısmarlamadın mı idi?" deyip subaşı, "Ben senden dağ keçisi gibi ince, hafif tazı istedim" demekle,</p>	<p>Hoca, "Merak etmeyin efendim, sizin dairenizde az zamanda bu da dediğiniz hale gelir! demiş (Arslan-Paçacıoğlu, 1996: 124).</p>

2.3. Cimri aynı zamanda anlayışsızdır

Nasreddin Hoca, tasvip etmediği bir karakter özelliği olan cimrilikle zaman zaman alay etmekten de haz alır. Fıkroda muzip kişiliği dolayısıyla cimri komşusunu sinirlendirip biraz eğlenmek için adamın en semiz kazını kaçıtır. Ancak kaz, Hoca'nın ona söylemesi gerekeni Hoca'ya söyler, "Aferin kaz, halt etmiş sana kaz diyen. Sen efendinden çok arif imişsin. Ben de sana bunu tembih edecektim" (Arslan-Paçacıoğlu, 1996: 142) diyerek cimriyi "kaz" kelimesi üzerinden anlayışsız olmakla eleştirir.

Ana Çerçeve	Yorum
<p>Latife 5: Hoca merhum gençliğinde muziplik etmeksizin bir an duramazmış. Bir gün yolda giderken mahallede en <i>hasis</i> (cimri), en bed-ahlak, titiz olan komşusunun kazları, duvar gölgesine çekilip uyumakta olduklarını görünce, herifin biraz kudurup tepinmesini, mahalleyi başına giymesini seyretmek üzere en iri erkek kaz usulca yakalayıp cübbesi altına alarak yürümeğe başlamış. Epeyi gittiği halde, kaz hiç ses çıkarmadığına, bağırıp çırpınmadığına merak ederek تنها sokağa geldiği sırada, yavaşça cübbesini açıp kazın yüzüne bakınca kaz başını kaldırıp mu'tadi vechile "Sussssssss..." deyince,</p>	<p>Hoca, "Aferin kaz, halt etmiş sana kaz diyen. Sen efendinden çok arif imişsin. Ben de sana bunu tembih edecektim" Demiş (Arslan-Paçacıoğlu, 1996: 142).</p>

2.4. Cimri pek çok kötü özelliği bir arada barındırır

Bazen Nasreddin Hoca fıkralarında cimri şahıs, aynı zamanda kösedir. Hoca'nın fıkranın başında cimri, köse ve sevmediği bir adama rastladığı söylenerek cimri adamın sorusuna verdiği "Hiç merak etme, her şey biter, yalnız kösenin sakalı bitmez" (Duman, 2008: 316) cevabı üzerinden yaptığı kelime oyunu ile cimri ile köse oluşundan dem vurarak dalgasını geçtiği gözlenir.

Ana Çerçeve	Yorum
<p>Kösenin Sakalı Bitmez: Hoca bir gün yolda hiç sevmediği zengin fakat cimri, aynı zamanda da köse bir adama rastlar. Adam Hoca'yı görünce durdurur ve derdini anlatmaya başlar. Sonra da: "Bu iş nasıl bitecek?" diye sorar.</p>	<p>Hoca bu soru üzerine: "Hiç merak etme, her şey biter, yalnız kösenin sakalı bitmez" der (Duman, 2008: 316).</p>

2.5. Cimri maddeye düşkündür

Düalist çerçevede cömert ile cimri bir arada anıldığında Hoca, fıkrada kinayeli bir dille cimri ile cömert arasındaki farka dolayısıyla tezata “Para da yağmur gibidir. Yağmur yağınca dağlardan akar, çukurlara toplanır” (Duman, 2008: 358) benzetmesiyle gönderme yapar. Bu ifadeyle Nasreddin Hoca, cimrinin maddiyata olan düşkünlüğünü ve her şeyi para olarak algılamasını eleştirir.

Ana Çerçeve	Yorum
Cömert ve Cimri: Bir gün Nasreddin Hoca'ya: “Hoca efendi, neden cömert adamların elinde para durmaz. Para hep cimrilerde mi olur?” diye sormuşlar.	Hoca şu cevabı vermiş: “Cömert adamlar dağa, cimriler de vadiye benzer. Para da yağmur gibidir. Yağmur yağınca dağlardan akar, çukurlara toplanır” (Duman, 2008: 358).

2.6. Cimrilerden uzak durmak gerekir

Nasreddin Hoca'nın karısıyla başı derttedir. Karısı yüzünden başına gelmedik kalmaz. Hoca *Mutfak, Karı ve Gurbet* isimli fıkrada karısının cimriliğini eleştirir. Karısı da olsa cimrilerden uzak durmak mümkünse uzakta ölmek istediğini yine kendine has tarzıyla mutfaktaki küpün yanına ölü gibi uzanarak gösterir (Tokmakçioğlu, 1991: 125-126).

Ana Çerçeve	Yorum
Mutfak, Karı ve Gurbet: Rahmetlinin kızı bir gün mutfağa girince bir de ne görsün: Hoca koskocaman bir küpün yanı başında upuzun yatmıyor mu? “Babacığım, demiş, bu ne durum, ne yapıyorsun burada?”	Karısının cimriliğinden illallah getiren Hoca şöyle demiş kızına: “Ne yapayım kızcağazım, ananın elinden kurtulup bari gurbet ellerde öleyim istedim...” (Tokmakçioğlu, 1991: 125-126).

2.7. Cimri kendi malına gösterdiği hassasiyeti başkalarının malına göstermez

Nasrettin Hoca'nın cimri komşu ile birlikte anıldığı bir diğer fıkrada tezat; kuzu-keçi, sabır-sabırsızlık gibi birden çok biçimde ortaya çıkmaktadır. Hoca, çok sevdiği kuzusunu kimin yediğini bildiği halde son derece sabırlı ve kurnazca davranarak ağzını açmadan yaklaşık iki sene cimrinin keçisini ele geçirene kadar bekler, altta kalmaz. Ancak cimri aynı sabrı göstermez, kendi başına gelen Hoca'ya yaptığının aynısı olduğu halde kendisini mağdur gibi gösterip keçiden sürekli abartıyla bahsederek Hoca'yı kızdırır. Fıkra âdete “çalma kapımı, çalarlar kapını” sözünün bir yansımasıdır.

Ana Çerçeve	Yorum
Latife 2: Hoca'nın, munis, şaklaban, güzel bir kuzusu var imiş. Pek sevdiği için eline geçeni yedirip hayvan, yürüyemeyecek bir halde şişmiş. Hapazan komşularının gördükçe ağı zları sulanıp ikide birde, “Canım Hoca, şu kuzuyu keselim de güzel bir eğlence tertip edelim.” diye musallat oldukça, “Çocuklar dokunmayın, şu hayvan benim eğlencem, bana bir hayvanı çok görmeyin, sizin bu tasallutunuzdan cidden bizar oluyorum.” yolunda kelimelerinden Hoca gönülüyle bu hayvan feda etmeyeceğini yakinen anlamalarıyla, bir gün bitişik komşusu kuzuyu kurt gibi kapar. Hoca'ya duyurmadan yerler. Kurnaz Hoca bi'l-vasıta kimin çaldığını, nasıl yediklerini anlar. Fakat hiç sezdirmez. İki sene sonra kuzuyu çalan komşunun bir tiftik keçisini bir gün ele geçirir. Hoca da onu afiyetle cünbüşlenir. Fakat komşu gayet <i>cimri</i> bir herif olduğundan kış başa kadar hemen her mecliste keçisinden bahsederek, “Şöyle semiz idi, böyle	Hoca muvazenetini ga'ib edip oğluna hitaben, “Deli gönlüm der ki, gideyim kilerden şu herifin keçisinin postunu getirip ortaya atayım. Siyah mı, beyaz mı, kedi kadar mı, fil kadar mı meydana çıksın. Hicabından yerlere geçsin. Biz de keçi masalından kurtulalım.” deyivermi tir (Arslan-Paçacıoğlu, 1996: 124).

yağlı idi, boyu şu kadar idi, tüyü şu derece uzun idi.” diye hadden aşırı vasf edip keçiyi bilmeyenler bunu harikulade bir şey zannederek ayn-ı hakikat gibi dinledikçe Hoca'nın sinirine dokunmaya başlamış. Yine bir gece Hoca'nın hanesinde içtima edilip, herif bir münasebet getirerek keçiyi deve kadar büyültmeğe, tüyünü alt okkaya kadar çıkarmağa kalkış makla beraber siyah renkte iken “Kar gibi beyaz idi, ipekten yumuşak tüyü vardı.” deyince,	
---	--

2.8. Cimri yeme-içme konusunda da cimridir

Hoca, her ne kadar cimrileri iyi tanısa da bazen cimrinin sınır tanımaz cimriliği onu şaşırtır. Zira fıkrada yeni tanıştığı cimri adam onu, evine tuz-ekmek yemeğe davet ettiğinde Hoca bunun gelenekten gelen mecazi bir söylem olduğunu zanneder. Anadolu'da “tuz-ekmek hakkı” birbirini tanımayan iki kişinin bu vesile ile nimeti paylaşarak ömür boyu sürecek bir dostluğa adım atması anlamına gelen bir deyim, kutsal bir yemin niteliğindedir (Elçin, 1988: 374). Ancak cimri, onu gerçekten tuz ve ekmeğe ile ağırlamaya kalkınca durumun vahametini anlar. Karnı aç olduğu için verilen tuz-ekmeği yese de içi şişen Nasreddin Hoca, kapiya gelen dilenciye hitaben “Baksana ayol, sen efendiyi başkalarına kıyas etme. Öyle yalanı, şakası yok. Sözü'nün eridir, yapar mı yapar” (Arslan-Paçacıoğlu, 1996: 126) diyerek “kızım sana söylüyorum gelinim sen anla” misal cimriyi ironik bir dille hicveder.

Ana Çerçeve	Yorum
Latife 4: Hoca bir memlekete gidip oranın ahalisinden bir kimse, “Efendi Hazretleri, sizi pek sevdim, buyurun bizde tuz ekmeğe yiyelim, hem de sohbet edelim” demekle Hoca ma'al-memnuniye kabul eyledi. Bir zaman sonra hakikaten ortaya tuz ile ekmeğe koymakla Hoca aç olduğundan naçar yemeğe başladı. O esnada kapiya bir dilenci gelip birçok dualarla yiyecek istedi. Dehşetli hasis (cimri) olduğu nümeyan olan hane sahibi pencereden başını uzatıp, “Haydi def ol oradan, şimdi gelirim belini kırarım!” dediği halde dilenci yine tazarru'atında devam eylediğini Hoca görünce o da başını uzatıp dilenciye,	“Baksana ayol, sen efendiyi başkalarına kıyas etme. Öyle yalanı, şakası yok. Sözü'nün eridir, yapar mı yapar” demiştir(Arslan-Paçacıoğlu, 1996: 126).

Misafirperverlik toplumsal hasletlerden biri olup misafire ikramda bulunmak ve gücü nispetinde ağırlamak gerekir. Bu bağlamda Nasreddin Hoca, yemek konusunda son derece hassas, bir hayli de boğazına düşkündür. Yemek davetlerini asla geri çevirmez. *Tanrı Ne Verdiyse* isimli fıkrada cimrinin “Buyur, bize gel, Tanrı ne verdiyse yeriz” şeklindeki davetini de karşısındakinin alçakgönüllülüğüne yorar. Bu Hoca'nın saflığından ziyade Türk toplumunun geleneksel tavrından kaynaklanmaktadır. Zira toplumsal çerçevede yemek daveti “tuz ekmeğe” ya da “Allah ne verdiyse” biçiminde dillendirilmektedir. Fakat fıkralarda daveti yapan cimri olunca yemek, aynen dediği gibi tuz-ekmek veya soğan olarak ikram edilir ve Hoca'nın eleştirisinden kurtulamaz⁶ (Duman, 2008: 376).

Ana Çerçeve	Yorum
Tanrı Ne Verdiyse: Cimri adamın biri, Nasreddin Hoca'yı evine çağırır: “Buyur, bize gel, Tanrı ne verdiyse yeriz” demiş. Eve gelmişler. Adam, sofraya birkaç baş kuru	“Ahbap, soğanı Tanrı verdi kabul. Buğdayı da o verdi. Amma, sana ömür boyu soğan ekmeğe ye demedi ki” (Duman, 2008: 376).

⁶ Çok zarif bir eleştiri dili olan Hoca, kimi durumlarda sözünü esirgemez. Karşısındakinin ağır bir şekilde taşlar. Hoca bu yöntemi genellikle kendisiyle alay etmeye yeltenenlere karşı kullanır. Bazen de cimrilik yapanlara, kendisini büyük görenlere karşı böyle davranır (Özçelik, 2008: 97).

soğan ve bir somun ekme getirmiş. Hoca, sıcak yemek yerine, önüne konan soğanı görünce: "Tanrı ne verdiyse bu mu?" diye sormuş. Adam başıyla onaylayınca da şöyle demiş:	
--	--

Belki Elime Bir Şey Geçer'de cimriliğe yine yeme-içme üzerinden gönderme yapılmış, Hoca son derece manidar bir biçimde yani beline ip bağlayıp tencereye dalarak hamurlara ulaşmaya çalışacağını söyleyip cimriliği, ince bir istihza ile eleştirmiştir (Duman, 2008: 473).

Ana Çerçeve	Yorum
Belki Elime Bir Şey Geçer: Molla Nasreddin'in çok <i>cimri</i> bir tanıdığı varmış. Bir gün onun evine gitmiş. Adam, Molla'ya çay üstüne çay getiriyormuş. Molla'yı çayla doyurduktan sonra, önüne bir tencere koymuş. Tencere ağzına kadar su dolu imiş. İçinde ise birkaç hamur parçası yüzüyormuş.	Molla, bunu görünce elbiselerini çıkarmaya başlamış. Ev sahibine de: "Bana bir hamam peştamalı getir" demiş. Ev sahibi, ona, peştamalı ne yapacağını sorunca Molla: "Soyunduktan sonra belime bağlayıp bu tenceredeki suya dalacağım. Belki yemek için bir iki parça hamur elime geçer" demiş (Duman, 2008: 473).

Korkarım O Beni Boğar isimli fıkrada, Hoca'nın cömertliği büyük çay bardağı ile cimrinin cimriliği ise küçük çay bardağı ile sembolize edilmiş. Hoca, cimrinin kendisi ile alay etmesini, sıra kendisine gelince benzer bir tarzda cevap vererek geri çevirmiş ve cimriyi hicvetmiştir (Duman, 2008: 473).

Ana Çerçeve	Yorum
Korkarım O Beni Boğar: Molla Nasreddin'in <i>cimri</i> ama şakacı bir tanıdığı varmış. Bir gün, bu adam, Molla'ya konuk gelmiş. Molla, ona, büyük bir çay bardağında çay ikram etmiş. Adam çay bardağını görünce Molla'ya: "Molla bana bir kendir ipi getir" demiş. Molla, ona, ipi ne yapacağını, sorunca da: "İpi belime bağlayacağım. Çay bardağının içine düşüp boğulmaktan korkuyorum" demiş. Aradan bir zaman geçmiş. Bu kez, Molla Nasreddin, bu adama konuk olmuş. Adam, Molla'nın önüne çok küçük bir bardakla çay getirmiş. Ve: "Molla! Bak, konuğa çayı böyle küçük bardakla ikram ederler" demiş. Molla, ona: "Bana bir kendir ipi getirir misin?" diye sorunca, adam: "Yok Molla uymadı. Çay bardağı büyük değil ki boğulasın" demiş. Bunun üzerine,	Molla: "Ben çay bardağının içine düşüp boğulmaktan korkmuyorum. Çay bardağının benim boğazıma kaçıp beni boğmasından korkuyorum. İpi bardağın beline bağlayacağım" demiş (Duman, 2008: 473).

Cimrilik'te Hoca, cimrinin kendisine yönelik çok yediğini dair sözleri üzerine alınmak yerine, adama ince bir istihza ile cevap vermektedir (Duman, 2008: 575).

Ana Çerçeve	Yorum
Cimrilik: Molla Nasreddin'in cimri bir komşusu varmış. Bir gün, Molla, ona: "Niye beni misafirlğe çağırılmıyorsun?" diye sormuş. Cimri komşu şu cevabı vermiş: "Senin yemeğine yetişemiyorum. Ben bir lokma alanda, sen ikinciyi ağzına atıyorsun."	Molla Nasreddin, komşusunu şöyle rahatlatmağa çalışmış. Ona demiş ki: "Söz veriyorum, beni yemeğe çağırırsan, her iki lokmanın arasında iki rekât namaz kılacağım" (Duman, 2008: 575).

Bir diğer fıkrada cimri ile karşı karşıya gelen Nasreddin Hoca, sanki ortaya konuşuyormuş gibi ama oklarını cimriye yönelterek "Şu balın kimin içini yaktığını Allah bilir!" (Tokmakçıoğlu, 1991: 201) demek suretiyle üstü örtülü olarak cimrinin ağzının payını vermektedir.

Ana Çerçeve	Yorum
İçi Yanan: Bir dostu Hoca'ya bir çömlek bal ile yağ sunmuş. Hoca ekmelele yağı yedikten sonra başlamış parmakla bal çömleğini sıyırıp sıyırıp atıştırmaya. Aşırı <i>cimri</i> dostu: "Hoca, demiş, sade bal içini yakar!"	Hoca: "Şu balın kimin içini yaktığını Allah bilir!" (Tokmakçioğlu, 1991: 201)

2.9. Cimrinin sözüne güvenilmez

Nasreddin Hoca'nın midesine olan düşkünlüğü bir kez daha *Muhabbet* isimli fıkraya yansımış olmakla birlikte cimri tüccarla olan diyalogunun özünde, cimrinin sözüne güvenmediğı, cimriliğine istinaden kendisinin karnını doyumayacağını bildiğı için "Lafla peynir gemisi yürümez" misal önce doyor diye karşılık vermektedir (Duman, 2008: 470).

Ana Çerçeve	Yorum
Muhabbet: Bir gün, <i>cimri</i> tüccarın biri, Molla Nasreddin'e sormuş: "Molla, bu dünyada en çok kimi seversin?" Molla cevap vermiş: "Karnımı doyanı." Tüccar, bunun üzerine: "Demek, eğer ben senin karnını doyersam, en çok beni seversin, öyle mi?" demiş.	Molla: "Muhabbet öyle eğer, meğer ile olmaz. Göz görmeli, ağız tadmalı, karın doymalı ki sonra da gönül seve" diye karşılık vermiş (Duman, 2008: 470).

2. 10. Cimri aynı zamanda aptaldır

Nasreddin Hoca, fıkralarda sık rastlanan tiplerden biri olan kadının karşısına çıktığı bir başka fıkrada cimrinin çalınan koyunları için hırsızlarla işbirliği yaptığı halde akli sayesinde, önce cimriyi durumdan haberdar etmiş sonra da her şeyi rüyaya bağlayarak kadının karşısında cimriyi alt etmiştir (Duman, 2008: 354).

Ana Çerçeve	Yorum
Hoca'nın Rüyası: Nasreddin Hoca, bir gün yolda kavga eden iki kişi görmüş. Yanlarına yaklaşmış. Adamlar Hoca'yı görünce kavgayı kesmişler ve Hoca'ya: "Sizi bize Allah gönderdi. Aramızda bir anlaşmazlık var. Bize hakem ol. Biz bir sürüden yedi koyun çaldık aramızda pay edemiyoruz." demişler. Hoca onlara : "Vereceğim hükme itiraz etmezseniz size yardım ederim" demiş. Onlar kabul edince de: "Bir sana, bir sana, bir bana. Bir sana, bir sana, bir bana. Şimdi bir koyun arttı. Onu da kesip yiyelim" demiş. Onlar razı olmuşlar. Kalan koyunu kesip kızartıp yemişler ve herkes ikişer koyunla evine gitmiş. Hoca ertesi gün koyunların sahibine rastlamış. Adam çok <i>cimri</i> bir adammış. Hoca ona, yedi koyununun çalındığını söylemiş. Adam saymış, bakmış ki yedi koyun eksik ve Hoca'nın yakasına yapışıp, doğruca kadıya götürüp, şikâyet etmiş. Kadı, Hoca'dan, olayı anlatmasını istemiş. Hoca olayı aynen anlatmış ve sonunda: "Koyunun etini yerken birden uyandım" demiş. Kadı Hoca'ya: "Anlattığın rüya mıydı?" diye sorunca da o: "Siz bana dün gece gördüğüm ve sürü sahibine anlattığım rüyayı sormuyor musunuz?" demiş. Bu kez sürü sahibi söze karşarak, Hoca'ya: "Sen bana bunun rüya olduğunu söylemedin" deyince,	Hoca: "Sonunu anlatmadan beni alıp buraya getirdin" demiş. Şahit bulunmadığından kadı, ikisini de huzurundan çıkarmış. Hoca da ellerini göğze açmış: "Hey mübarek Allah'ım. İyi ki o anda bana bu rüya hikâyesini ilham ettin. Yoksa nasıl kurtulurdum?" demiş (Duman, 2008: 354).

2.11. Cimri hiçbir şeyi paylaşmaz

Nasreddin Hoca, *Hiçbir Şey* adlı anlatmada cömertliğin temsilcisi olarak azığını paylaşır. Cimri son derece hasis olup Hoca'nın yemeğinden yemiş, kendi yemeğini ise Hoca ile paylaşmak istememiştir. Hoca kinayeli biçimde "hiç" kelimesi üzerinden bir

yandan cimriyi ironik dille eleştirir diğer taraftan da yemeğe ortak olur (Duman, 2008: 540).

Ana Çerçeve	Yorum
Hiçbir Şey: Nasreddin Efendi, cimri bir adamla yolculuğa çıkmıştı. Öğleyin, Efendi'nin nevalesiyle karınlarını doyurmuşlar. Akşam olunca da cimri adam, yanında getirdiği eti gizli gizli yemeğe başlamış. Efendi bunu görünce adama ne yediğini sormuş. Adam: "Hiç" diye karşılık verince,	Efendi: "Hiçinizi gösterin de beraber yiyeelim" demiş (Duman, 2008: 540).

Dokuz Dereden Su Getiriyor fıkrasında Nasreddin Hoca ve arkadaşları, "gören gözün hakkı var" ya da "göz hakkı" diye isimlendirilen manevi hakkı, cimriliğinden dolayı hiçe sayan ev sahibinin balını çalmayı mubah sayar. Ancak durumu kurtarma işini Hoca üstünü almış, kadının zaafını kullanarak içinde buldukları zor durumdan rüşvet karşılığı "Kadı Efendi, şunlar onar onar yüz/ Al bunları kuşağına diz/Bu balı çalan biz/ Bizi kurtaracak olan siz/Buradan defolup gidecek olan yine biz" (Duman, 2008: 420) şeklinde kelime oyunu ile Hoca'nın zekâsı sayesinde kurtulmuşlardır.

Ana Çerçeve	Yorum
Dokuz Dereden Su Getiriyor: Nasreddin Hoca, medrese öğrencisi iken zengin bir adamın evinde dokuz arkadaşı ile kalyormuş. Adamın arıları varmış ve her yıl çok miktarda bal alıyormuş. Fakat bu baldan çocuklara tadımlık bile vermiyormuş. Nihayet bir gün, Nasreddin ve arkadaşları kovanlardan bal dolu gömeç almayı kararlaştırmışlar ve bir gece bunu gerçekleştirmişler. Ev sahibi, balı çocukların çaldığını anlamış ve kadıya şikayete gitmiş. Kadı, çocukları çağırmış. Nasreddin, arkadaşlarına: "Hepimiz birlikte gitmeyelim. Herkes farklı bir şey anlatır ve iş meydana çıkar. Siz bana onar akçe verin, ben gideyim" demiş ve her birinden on akçe alarak kadının yanına gitmiş. Kadı, önce ev sahibini dinlemiş. Sonra Nasreddin'i yanına çağırıp, şikayet hakkında ne söyleyeceğini sormuş.	Nasreddin, kadıya iyice yaklaşmış, cebinden akçeleri çıkarıp, çaktırmadan onun avucuna koymuş ve: "Kadı Efendi, şunlar onar onar yüz/ Al bunları kuşağına diz/Bu balı çalan biz/ Bizi kurtaracak olan siz/Buradan defolup gidecek olan yine biz" demiş. Ev sahibi, bunların bir şeyler konuştuklarını sezince: "Kadı Efendi, bu çocuk yalan söylüyor" demiş Kadı, <i>cimri</i> adama kızıp: "Ne yalan söylemesi be, çocuk dokuz dereden su getiriyor. Yalan söyleyen sensin. Defol buradan!" diyerek onu kovmuş ve Nasreddin'le arkadaşlarını da beraat ettirmiş (Duman, 2008: 420).

2.12. Cimri ile komşuluk yapılmaz

Hoca, *Hem Kahyayım Hem Ağa*'da cimri, kendisini kapısından döndürünce sabrı, zekası ve öngörüsü ile "komşu komşunun külüne muhtaçtır" atasözü doğrultusunda sıranın kendisine gelmesini bekler (Duman, 2008: 456). Cimri kapısına gelince aynı şekilde cevap vererek yani cimrinin kendisine yaptığını ona yaşatarak hatasını anlamasını ister. Burada Hoca, "Sana yapılmasını istemediğini sen de başkasına yapma" atasözü ile konuşmaktadır.

Ana Çerçeve	Yorum
Hem Kahyayım Hem Ağa: Molla Nasreddin'in zengin ama <i>cimri</i> bir komşusu varmış. Bir gün, Molla'nın ona bir işi düşmüş, kapısına gelmiş. Komşusu onu pencereden görmüş ve kahyasına, evde olmadığını söylemesi yolunda tenbihte bulunmuş. Kahya, Molla'ya, ağasının evde olmadığını söyleyince, Molla gerçeği bildiği halde, bir	Molla: "Ay komşu! Bu dünya gör-götür dünyasıdır. Bir süre önce ben de seni aramıştım. Ama sen kahyana, ağa evde yoktur, dedirtmiştin. Ancak ben, senin gibi zengin değilim. Kahyam yok. Onun için evde olmadığını bizzat kendim söyledim. Yani ben hem kendimin kahyasıyım hem de ağa" demiş (Duman, 2008: 456).

şey söylememiş ve geri dönmüş. Kendi kendine, gün gelir demir kapının da tahta kapıya işi düşer, diyerek evine gelmiş. Günler geçmiş, haftalar dolanmış, ağanın da Molla'ya bir işi düşmüş. Molla'nın kapısına gelmiş ve kapıyı çalmış. Onun geldiğini gören Molla, kapının arkasına saklanmış. Kapı çalınca bulunduğu yerden: “Ben evde yokum” diye bağırılmış. Ağa: “Molla, komşulukta böyle şeyler iyi değil” deyince,

2.13. Cimrilik yakıştırmasından hiç kimse hoşlanmaz

Nasreddin Hoca, *Boş Sözler* fıkrasında zekâ ve kurnazlığı ile bir kez daha sahnededir. Yolda rastladığı yemek yiyen birkaç kişiye “ey cimriler” hitabıyla daha baştan kurnazca davranıp adamların “aramızda cimri yok” ifadesine zemin hazırlar, sonrasında ise sofraya teklifsizce oturur (Duman, 2008: 573).

Ana Çerçeve	Yorum
Boş Sözler: Birkaç kişi, oturmuş kahvaltı yapıyorlarmış. Molla Nasreddin de o sırada onların yanından geçiyormuş. Onlara: “Selam size, ey cimriler” demiş. Onlardan biri, karşılık vermiş: “Ne boş boş konuşursun. Aramızda cimri yoktur.”	Molla Nasreddin, bu sözler üzerine: “Eğer sözünüz doğruysa, boş konuştuğum için Allah beni affetsin” diyerek sofraya oturmuş ve kahvaltıdan atıştırmağa başlamış (Duman, 2008: 573).

2.14. Cimrinin dini imanı paradır

Nasreddin Hoca, empati kabiliyeti sayesinde sevmediği cimrilerin düşünce şekline de vakıftır. Fıkroda Hoca, cimrinin dilinden anladığı onu neyin etkileyeceğini bildiği için yerinden bile kımlıdamadan kadına verdiği tavsiye ile “onun dini imanı paradır” mesajı üzerinden cimrilikle alay etmektedir (Duman, 2008: 455).

Ana Çerçeve	Yorum
Terletmek İçin: Molla Nasreddin'in çok <i>cimri</i> bir tanıdığı varmış. Bir gün, cimri tanıdığının karısı Molla'ya gelmiş ve: “Molla! Benim çişim üç gündür hasta. Şöyle bir terleyip açılması için bir derman eyle” diye yalvarınca,	Molla: “Ben senin kocanı iyi tanırım. Para kesesini eline al ve onun gözünün önünde harcamaya başla. Bak, ol saatte nasıl terleyecek!” (Duman, 2008: 455).

2.15. Cimri parasını harcamaz

Paraya her şeyden fazla önem veren cimri, parayı her ne olursa olsun harcamak istemez. *Ah ve Oh*'da zengin cimrinin iş yaptırıp para vermemek üzerine kurduğu sistemi Hoca zekâsı sayesinde bertaraf etmiştir (Duman, 2008: 487). Fıkra, Anadolu'da anlatılan *Keloğlan ile Köse* masalını hatırlatmaktadır.

Ana Çerçeve	Yorum
Ah ve Oh: Nasreddin Efendi, Bağdat'a gelmişti. Hiç parası kalmadığı için, iş arıyormuş. Sonunda, zengin ama <i>cimri</i> bir adamın yanında iş bulmuş. Adam, yanına aldığı hizmetçileri çalıştırır, bir uydurma sebep bularak paralarını vermeden işten atarmış. Nasreddin Efendi, altı ay çalıştıktan sonra, zengin adam kendisini çağırılmış ve ona: “Pazara git ve bana bir 'ah' bir de 'oh' al. Getirmezsen paramı alamazsın” demiş. Nasreddin Efendi, adamın para vermek niyetinde olmadığını anlamış ve bu şartı kabul etmiş.	Bunun üzerine Nasreddin Efendi: “Orada bir de 'ah' var” demiş ve adamın yakasına yapışarak parasını istemiş (Duman, 2008: 487).

Sonra da bir akrep ve bir kene yakalayıp bir keseye koyarak zengin adamın yanına gelmiş. “İsmarladığın şeyleri aldım. Bu kesede” demiş ve keseyi adama vermiş. Adam kesenin içine elini daldırınca, akrep elini sokmuş. Adam da. 'O' diye bağırılmış.	
---	--

2.16. Cimri alır asla vermez

Al-Ver isimli fıkrada Hoca, “Rabbena hep bana” misal cimriliğin daima almak asla vermemek olduğunu hatta ölmek üzere olan cimrinin, elini dahi kurtulma ümidiyle de olsa kimseye uzatmayacağını kişilik özelliklerinden hareketle bir çeşit empati vasıtasıyla bildiği için “Siz o adamın ne kadar cimri olduğunu bilmezsiniz. O sadece alır, vermez. Onun için ben ‘al elimi’⁷ deyince dediğimi yaptı” (Tokmakçioğlu, 1991: 242) diyerek cimriyi kurtarır.

Ana Çerçeve	Yorum
Al-Ver: Hoca, arkadaşlarıyla birlikte bir bahar günü Akşehir Gölü’nün kenarına mesireye gitmiş. Tam eğlenirken adamın biri göle düşmüş. Düştüğü yer de derinceymiş. Adam yüzme de bilmiyormuş. Sık sık elini çıkarıp imdat diye bağırıyormuş. Millet gölün kenarına koşuşup: “Ver elini, ver elini!” diye bağırılmış. Fakat göldeki, kimseye elini uzatmamış... Derken Hoca yetişip adama: “Al şu elimi!” Der demez, neredeyse boğulmak üzere olan adam rahmetlinin eline yapıştığı gibi kendini kıyıya zor atmış. Kazadan sonra Hoca’nın etrafını saranlar: “Hoca, demişler, anlamadık gitti, biz adama ‘ver elini’ dedik, dinlemedi; sen ‘al elimi’ dedin, seni dinledi, nedir bu iş.”	Hoca gülümseyerek şu cevabı vermiş: “Siz o adamın ne kadar cimri olduğunu bilmezsiniz. O sadece alır, vermez. Onun için ben ‘al elimi’ deyince dediğimi yaptı. Keramet burda işte!” (Tokmakçioğlu, 1991: 242).

Sonuç

Evrensel ve efsanevi bir karakter olan Nasreddin Hoca, insan ve insana dair her şeyin konu edildiği fıkralarda “ben”in temsilcisi olarak “öteki”lerle olan ilişki ve diyaloglarda saf görüntüsünün altında yatan zekâsı, nüktedan kişiliği, çabuk kavrayışı, hazır cevaplığı ve şaşırtıcı davranışları ile ön plana çıkar ve hiçbir zaman mağlup olmaz. Nasreddin Hoca fıkralarında, ötekiler içerisinde birçok insan tipi ve karakter özelliği bulunmaktadır. Hoca, fıkralarda olumlu değer yargılarını temsil eden bir tip olması hasebiyle karşılaştığı olumsuz tipler ve aralarında geçen diyalog fıkrada tezatı oluşturur.

Nasreddin Hoca fıkralarında mizah vasıtasıyla pek çok konuda bireysel ve toplumsal eleştiri yapılır. Fıkralarda ortaya çıkan hayata dair sahneler ve verilen mesajlar kolektif bilincin harekete geçirilmesine hizmet etmektedir. Bu çerçevede cimrilik, olumsuz bir kişilik özelliği olduğu için Nasreddin Hoca eşi de dâhil cimrilerle karşı karşıya geldiği bütün fıkralarda cimrilerin maddeye, paraya olan düşkünlüklerini, hiçbir şeyi paylaşmak istememelerini, daima almaya odaklı zihin yapılarını gözler önüne serer.

⁷ Hoca, eğitimde herkesi aynı düzlemde düşünmez. Ferdi farklılıkları dikkate alır. Batılı eğitimcilerin ancak 17. yüzyılda fark edebildikleri bu meseleyi Hoca, onlardan çok önce fark etmiş ve uygulamıştır. Buna bağlı olarak da peygamberi bir eğitim geleneğini sürdürerek insanlara akılları, kabiliyetleri ölçüsünde hitap etmekte, onların psikolojik özelliklerini mutlaka dikkate almaktadır (Özçelik, 2008: 77).

Nasreddin Hoca kendisi ile taban tabana zıt bir kişiliğin temsilcisi olan cimrileri karşılaştıkları her ortamda bazen ironik bir dille alaya alarak ya da açıkça hicvederek fikran ders verme, topluma yol gösterme bir başka deyişle taşı gedğine koyma misyonunu büyük bir ustalıkla yerine getirmektedir.

Kaynakça

- Arslan, M. ve Paçacıoğlu, B. (1996). *Letâ'if-i Hoca Nasreddin*. Sivas: Dilek Ofset Matbaacılık.
- Çatak, A. (2012). Atabetü'l-Hakayık'ta Dünya Algısı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 1177-1202.
- Duman, M. (2008). *Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası*. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Elçin, Ş. (1988). *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (1993). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- El-Hatîbu'l-Bağdâdî (2008). *Hadislerde Cimrilik ve Cimriler*. (Çev. Y. Eğinç). İstanbul: Ocak Yayıncılık.
- Gölpınarlı, A. (1996). *Nasreddin Hoca*. İstanbul: İnkilâp Kitabevi.
- Kaşgarlı Mahmut (1992). *Divanü Lûgat-it Türk Tercümesi C. I*. (Çev. B. Atalay). Ankara: TDK Yayınları.
- Komisyon (1988). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*. (1980). (Haz. S. Ateş). Ankara: Kılıç Kitabevi.
- Kurgan, Ş. (1996). *Nasrettin Hoca*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Morreall, J. (1997). *Gülmeyi Ciddiye Almak*. (Çev. K. Aysevenler ve Ş. Soner). İstanbul: İris Yayıncılık.
- Öğüt Eker, G. (2014). *İnsan Kültür Mizah/Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Özçelik, M. (2008). *Anadolu ve Dünya Bilgesi Nasreddin Hoca*. Akşehir: Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tokmakçioğlu, E. (1991). *Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca*. İstanbul: Yılmaz Yayınları.
- Yıldırım, D. (1999). *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Zohar, D. (2007). *Kuantum Benlik*. (Çev. S. Kervanoğlu). İstanbul: Doruk Yayıncılık.